

ŠVININIŲ ANTSPAUDŲ RADINIAI VILNIUJE – XVI–XVII a. IMPORTINIŲ AUDEKLŲ PREKYBOS ATSPINDYS

LINAS KVIZIKEVIČIUS

Vilnius – vienas iš svarbiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės prekybos centrų, didelis vidaus ir tranzitinės prekybos tarp Rytų ir Vakarų centras. Tačiau apie jame vykusią audeklų prekybą – kur ir kokiais prekiaavo vietiniai ir užsienio pirkliai, iš kur juos atsigabendavo bei kitais su šia prekyba susijusiais klausimais – lietuviškoje istoriografijoje rašyta nedaug. Iš dalies tai lėmė rašytinių ir kitų šaltinių stoka. 1655 metais žuvo miesto archyvas, mažai išliko ir kitų dokumentų, liečiančių to meto audeklų prekybą, todėl tyrinėjant su Vilniaus audeklų prekyba susijusius klausimus, tenka remtis atskirais to meto dokumentais bei naudotis kitais šaltiniais.

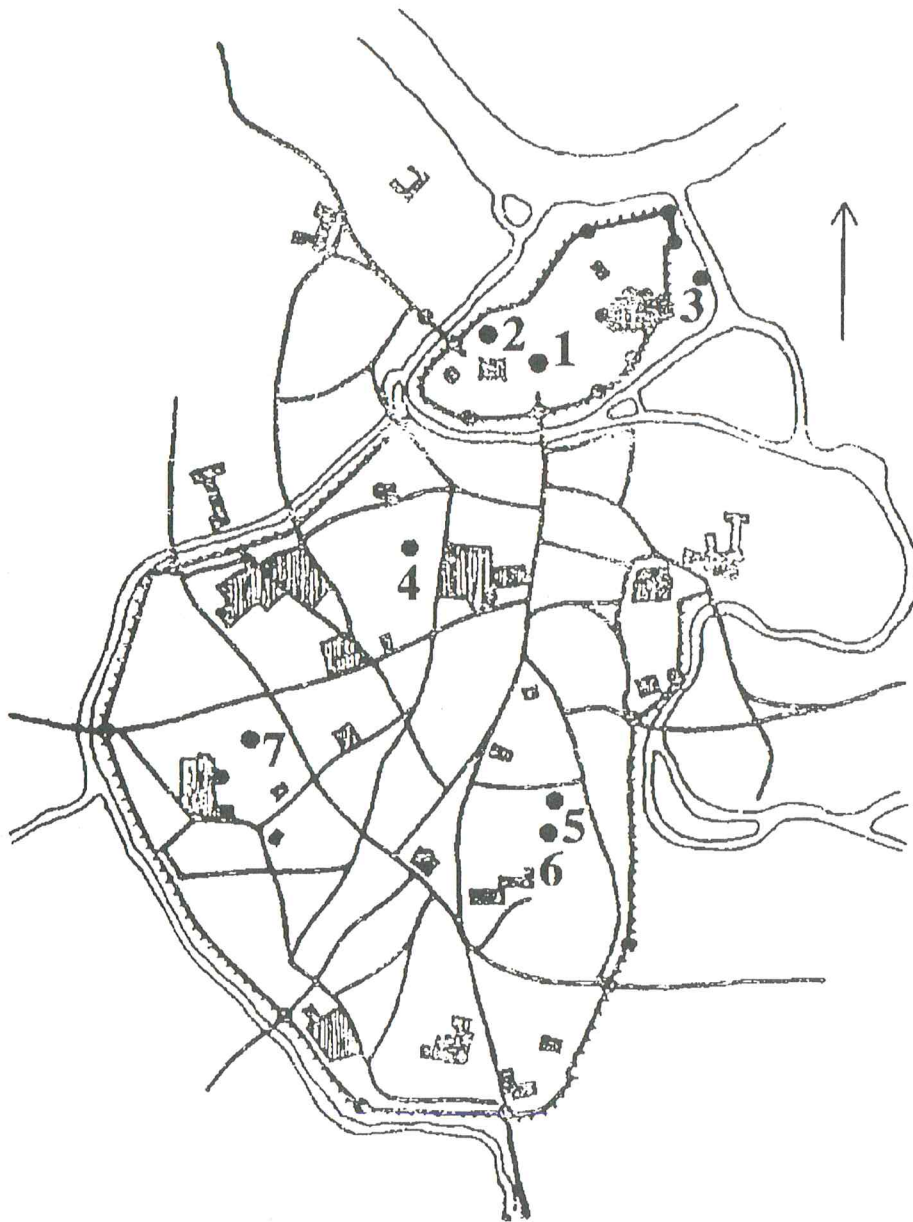
Tyrinėjant audeklų prekybą tenka naudotis kai kuriomis LDK muitinių knygomis, kurių išlikę vos keletas¹, tačiau tik Bresto ir Gardino muitinių knygose yra žinių apie į Vilnių gabentus audeklus. Pagrindinis iki XVI a. prekių importas į Lietuvą, kaip minėjo istorikas Z. Ivinskis, buvo druska ir įvairūs audeklai – daugiausia angliškos ir flamandiškos kilmės (Ivinskis, 1934, p. 133). Vėliau prekių asortimentas labai padidėjo, tačiau audeklai ir toliau užėmė svarbią vietą tarp kitų į Lietuvą ir Vilnių įvežamų prekių. Vilniečiai, skirtingai nei kauniečiai, kurie importo prekyboje daugiausia tarpininkavo parduodant druską, daugiausia vertėsi šilko prekyba ir pardavinėjo įvairias medžiagas (Ivinskis, 1934, p. 134). Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje audeklais dažnai išmokėdavo algas kariuomenei bei atsiskaitydavo su kitais visuomenės atstovais, dovanodavo kilmingiems asmenimis. Ko gero, audeklai buvo viena iš labiausiai pageidaujamų importinių prekių, nes LDK tekstilės pramonė buvo menkai išvystyta, be to, vietinių amatininkų audeklai negalėjo patenkinti visos LDK visuomenės poreikių.

XVI amžiaus ir vėlesniuose rašytiniuose šaltiniuose aptinkama nemažai įvairių audeklų pavadinimų, kurie šiandien mums nieko nesako, bet tada tos įvairių pavadinimų medžiagos turėjo būti gerai žinomos (Ivinskis, 1934, p. 133).

Gelumbė ir kiti audeklai būdavo įvardijami pagal rūšis: aksomitas, bagazėja, karazėja arba pagal pavadinimus, kurie kilę nuo audeklo gamybos vietos – miesto, regiono ir valstybių pavadinimų – angliška, čekiška, flandriška, lombardiška, Glogovo, Londono ir t. t. Amžiams bėgant, daug mažų miestelių, kuriuose XIII–XVIII a. buvo gaminami audeklai, sunyko, pakito jų pavadinimai. Savo klestėjimo metu kai kurie miestai ir miesteliai buvo vadinami kitaip nei dabar, todėl dabar sunku išsiaiškinti tikslią audeklų kilmę, nors jie dažnai minimi istoriniuose šaltiniuose. Tiesa, pagal pavadinimus ar rūšis ne visuomet juos galima sieti su gamybos vieta. Neretai vienos rūšies audeklai būdavo gaminami daugelyje tekstilės centrų, nors juos ir įvardydavo pirminiu vardu, kurį audeklas gaudavo savo „tėvynėje“ – iš kur buvo kilęs. Kaip pavyzdį galima pateikti damastą, kuris kildinamas iš Mažosios Azijos, vėliau gamintas Europoje, *bays* ir *says* rūšies vilnonius ir pusvilnonius audeklus, kuriuos XVI a. pradėjo gaminti Anglijoje olandų imigrantų bendruomenės (Egan, 1989, p. 41–45), o vėliau, XVII a., šių rūšių audeklai gaminti Silezijos ir Pamaro tekstilės manufaktūrose (Zarys, 1966, p. 385, 416) bei kitur.

Daug yra atvejų, kai gelumbė būdavo pavadinama pagal miestų vardus, kuriuose buvo pagaminta. Įvairiuose LDK dokumentuose gelumbės buvo pavadintos mums mažai suprantamais vardais: *lunskoje* – Londono, *kolenskoje* – Kelno, *yperše* – Ipro, *kglogovskoje* – Glogovo ir kitais sunkiai suprantamais pavadinimais. Kartais sutinkami pavadinimai, susiję su gelumbės gamybos vieta ir rūšimi: *liazbarskoje sukno jako kgerlica*, *sukno lunskoje nemeckoje* (Археографический, 1867, с. 252, 258). Iš tokios buvusių pavadinimų ir rūšių įvairovės sunku tiksliau nustatyti, kur koks audeklas buvo pagamintas, nes audeklai dažnai būdavo įvardijami regiono, kuriame buvo gaminti, vardu. Neaišku, kaip tuometinėje situacijoje buvo atpažįstami ir pavadinami audeklai, vežami pro muitines, kaip tuos audeklus pažindavo pirkėjai. Tyrinėjant prekybą, be istorinių, į kai kuriuos klausimus gali padėti atsakyti ir kiti šaltiniai, juolab kad neturint pakankamai to meto istorinių dokumentų, ypatingą vertę įgyja kiekvienas išsamesnis šaltinis (Kiaupienė, 1997, p. 5).

¹ Šiuo metu žinomos Bresto, Gardino, Jurbarko, Vilniaus muitinių knygos. Saugomos Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyriuje.

1 p a v. Švininių antspaudų radimvietės Vilniuje (XVII a. miesto plane): 1–2 – Pilių teritorija; 3 – Vilnelės pakrantėje; 4 – Vyskupų jurisdikcijos teritorija; 5–6 – Savičiaus ir Augustijonų gatvės; 7 – Pranciškonų vienuolyno teritorija. Pagal: Jurkštas, 1977, p. 37, pav. 1. Radimvietės pažymėtos L. Kvizikevičiaus.

Apie į Vilnių gabenamus audeklus iš paminėtų muitinių knygų galima susidaryti tik paviršutinišką vaizdą (Bresto ir Gardino muitinių knygos apima tik 1583 m. ir 1605 m. vasario–gegužės mėnesius) (Копытский, 1966, p. 175). Be istorinių šaltinių, audeklų importą atspindi (nors ir labai fragmentiškai) archeologų aptinkami sfragistiniai radiniai. Tai švininiai antspaudai arba vadinamosios plombos, kurios vėlyvaisiais viduramžiais didžiojoje Europos dalyje (vėliau paplito dar plačiau) buvo naudojamos audeklams ir net gataviems drabužiams žymėti, iš pradžių – kontrolės sumetimais, vėliau – kaip prekės etiketė. Švininiai antspaudai atspindi to meto audeklų prekybą. Juose išpausti–įmušti ir įrėžti ženklai mums suteikia įdomios

informacijos: nurodo tikslią gaminio kilmę – miestą, kuriame audeklas pagamintas, kartais audeklo ilgį, plotį ir net svorį bei gijų, esančių maždaug viename metre audinio, skaičių (Kolčesterio *say* audeklų antspauduose) (Egan, 1989, p. 45). Išpausti ženklai kartais suteikia žinių apie sumokėto mokesčio dydį, audeklą gaminusio meistro ir tikrintojų vardus, audeklo rūšį ir kt. Kartais vidinėje antspaudu pusėje būna išspaudusi audeklo faktūra – „tinklelis“. Pagal ją nustatoma medžiagos rūšis bei audimo būdas². Švininiai antspaudai įdomūs ir sfragistikos, epigrafikos bei

² Tokie tyrimai atlikti Anglijos archeologų ir tekstilės tyrinėtojų (Egan, Pritchard, 1982; Egan, 1989).

heraldikos aspektu. Jų vaizdų tyrimai leidžia geriau pažinti miestų herbų, asmeninių ženklų bei šrifto kaitą. Pagal šių antspaudų radimvietes kartais galima nustatyti, iš kur audeklai patekdavo į regioną, kur buvo sandėliuojami, pardavinėjami. Pagal prikabintus antspaudus rietimo gale, ko gero, LDK muitininkai, pirkliai ir kiti žmonės nustatydavo kai kurių audeklų kilmę ir juos įvardydavo savo dokumentuose. Švininiai antspaudai prarasdavo savo reikšmę audeklo pardavimo metu: audeklus išvyniojus, sukarpius gabalais, antspaudai būdavo sulaužomi ir išmetami.

Vilniaus senamiestyje (taip pat ir Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje) rasta daugiau kaip 40 vienetų švininių antspaudų ir jų nuolaužų. Kiekvienais metais šių radinių skaičius didėja. Daugiausia jų aptikta Vilniaus Žemutinėje pilyje (toliau tekste – VŽP), senamiestyje – 10 vienetų. Šiuo metu Vilniuje užfiksuotos septynios radimvietės (pav. 1). Dalies radinių kilmė nustatyta anksčiau³.

2 p a v. Dancigo miesto tekstilės amatininkų antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

Arčiausiai nuo Vilniaus nutolęs tekstilės centras, kurio gaminių prekybą liudija švininis antspaudas, rastas VŽP rūmų teritorijoje. Tai Dancigo miesto, 23 mm skersmens, XVI a. II puse – XVII a. datuojamas antspaudas, kuriame išpaustas vokiškas įrašas „BESTE SORTE“ (pav. 2), rodantis, kad audeklas, prie kurio kabėjo šis antspaudas, buvo aukščiausios kategorijos. Dancige pirmas audėjų cechas įkurtas 1378 m. (vėliau veikė daug tokių cechų), čia buvo gaminama daug įvairių audeklų rūšių – gelumbė, pusvilnoniai ir kitokie. 1575 m. įkurtas cechas, kuriame pradėta gaminti plati (daug platesnė) gelumbė. 1600–1650 m. čia dirbo 223 šios šakos meistrai, kurių audeklai, priklausomai nuo kokybės, buvo skirstomi į tris rūšis-kategorijas. Pirmos rūšies audeklai buvo antspauduojami dideliu antspaudu, antros ir trečios – kitais ženklais. Siekiant palengvinti kokybės kontrolę, kiekvienas rieti-

³ Dalis Vilniuje rastų švininių antspaudų pristatyta anksčiau (Kvizikevičius, 1998). VŽP rūmų teritorijoje rasta ši sfragistinė medžiaga dar neskelbta (1996 metais parengtas straipsnis apie ten rastus švininius antspaudus dar neišspausdintas).

3 p a v. Nysos miesto antspaudas (Silezija). Piešė Ilona Keršulytė.

mas buvo žymimas audėjo ir kitų asmenų (užbaigusiu audeklo gamybą) ženklais (Zarys, 1966, p. 147–148). Ko gero, VŽP rastas antspaudas ir buvo tvirtinamas prie pirmos kategorijos plačios gelumbės rietimo.

Silezijos audeklų importą iliustruoja du 21 ir 22 mm skersmens antspaudai (aptikti VŽP teritorijoje), kurių vienoje pusėje, centre, išpaustas įrašas „SSA“, „ISSA“. Pastarojo antspaudu pakraštyje išlikusi legendos dalis ar inicialai „GS“. Kitoje abiejų antspaudų pusėje sunkiai pastebimas herbas – barokiniame skyde jaučio galva (pav. 3). Šie radiniai datuojami XVII a. ir yra kilę iš Nysos miesto (Silezija, dabar Lenkija) (Nowa, 1996, p. 556–557). Gelumbė ir kiti audeklai šiame mieste pradėti austi dar XIII a. pabaigoje (Zarys, 1966, p. 152, 156), tačiau šio miesto amatininkų antspaudai iki šiol buvo nežinomi.

4 p a v. Leipcigo miesto antspaudai. Piešė Ilona Keršulytė.

5 p a v. Araso miesto antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

6 p a v. Torno miesto antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

7 p a v. Gento miesto antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

8 p a v. Gento, Ipro ar Leideno antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

Saksonijos audeklų gamintojų produkciją Vilniuje atspindi taip pat du radiniai iš VŽP rūmų teritorijos. Tai Leipcigo miesto tekstilės amatininkų 22 ir 24 mm antspaudai, kurių vienoje pusėje pavaizduoti trys bokštai, šonuose – augalai. Kitoje vieno antspaudo pusėje (kitas antspaudas turi tik vieną diską) įmuštas herbas – skyde du kaspiniai (pav. 4). Radiniai datuojami XVI a. Šio miesto tekstilės gamintojai garsėjo auksu ir sidabru siuvinėtų kaspinų ir antsiuvų gamyba. Čia buvo audžiamas veliūras ir šilkas, pusvilnoniai audeklai, gelumbė, kilimai. Žinomas šio miesto švininis antspaudas (Sabatier, 1912, lent. 17, Nr. 330), kuriame vietoj bokštų įspaustas miesto pavadinimas.

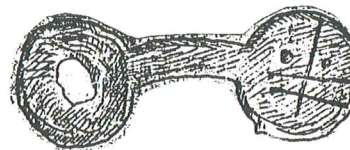
Flandrijos tekstilės gaminių prekybą atspindi net kelių šio regiono miestų amatininkų antspaudai. Araso miesto (dabar Prancūzija) 16 mm antspaude įrašytas šio miesto pavadinimas „ARRAS“, virš jo ir po juo įkomponuotos dvi žiurkės (pav. 5). Buvus Torno miesto tekstilės amatininkų dirbinius rodo 15 mm antspaudas, kuriame vaizduojamas bokštas su vartais ir legendos dalis pakraštyje: „VR NO“ (pav. 6). Abu šio regiono antspaudai rasti VŽP, jie datuojami XVI a. Gento miesto audeklų importą rodo prie Katedros rastas antspaudas (Rackevičius, 1998, p. 309). Tai 23 mm XVI–XVII a. datuojamas radinys, kuriame taškelių apskritime stulpeliu įspausti romėniški skaičiai: „XX III“ (pav. 7). Dar vienas antspaudas, kuris priskiriamas šiam regionui, rastas senamiestyje, Augustijonų gatvėje (Vainilaitis, 1991š, p. 20). 21 mm antspaude vaizduojamas stovintis liūtas ar grifas (pav. 8). Kaip jau minėta ankstesniame darbe, radinio kilmę galima sieti dar bent su keliais šio regiono miestais: Gentu, Ipru, Leidenu (Kvizikevičius, 1998, p. 437).

9 p a v. Poperingo miesto antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

VŽP rastas 25 mm antspaudas, kuris taip pat gali būti siejamas su keliais Europos miestais. Tai XV a. II pusės – XVI a. I pusės antspaudas, kuriame vaizduojamas pastoralas ir pirštinė, o vaizdą juosia gotikinis įrašas (pav. 9). Toks ženklas buvo naudojamas Kvedlinburgo mieste Vokietijoje, kuriame nuo seno veikė gelumbės ir pirštinių gamybos cechai (Энциклопедический, 1895, с. 869), tačiau šio miesto audėjų antspaudai nežinomi. Gotikinio įrašo dalį perskaitęs Estijos numizmatikos tyrinėtojas I. Leimusas patvirtino, kad legendoje nurodoma gelumbė (Leimusas I., 1998š). Anglijos archeologas G. Egan mano, kad tai Flandrijoje esančio Poperingo miesto amatininkų ženklas. A. Sabatier darbe yra šio antspaudo aprašas (Sabatier, 1912, p. 472), todėl į minėto antspaudo priklausomybę Flandrijos miestui, kuriame buvo gaminami pusvilnoniai audeklai, vertiname atsargiai.

Dar bent kelių antspaudo kilmė spėjama, nes jiems patvirtinti trūksta rašytinės ir palyginamosios medžiagos. VŽP rasti du 13 ir 14 mm antspaudai, kurie greičiausiai bus patekę taip pat iš Flandrijos. Viename iš jų vaizduojamas augalas, kitame įrėžtas „dvigubas kryžius“ (pav. 10). Abu radiniai vienodo dydžio, ruošiniai išlieti tokioje pačioje ar panašioje

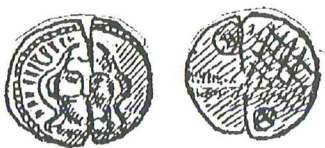
10 p a v. Douai miesto antspaudai. Piešė Ilona Keršulytė.

1 1 p a v. Karkasono vyskupystės antspaudai. Piešė Ilona Keršulytė.

formoje, todėl manoma, kad jie pagaminti to paties amatininko. Antspaude įmuštas ženklas – augalas greičiausiai yra Douai miesto (dabar Prancūzija) herbas.

Prancūziškų audeklų importą iliustruoja taip pat du antspaudai iš VŽP. Tai 20 ir 25 mm XVI–XVII a. I puse datuojami antspaudai, kurių centre stulpeliu „C A R + C / S O N“ įmuštas įrašas. Virš įrašo – karūna. Kitoje vieno antspaudo pusėje (kitas antspaudas neturi antro disko) vaizduojamas Jėzaus Kristaus ir jo atpirkimo aukos simbolis – avinėlis, laikantis plonastiebių kryžių su triumfo vėliavėle (pav. 11). Toks ženklas

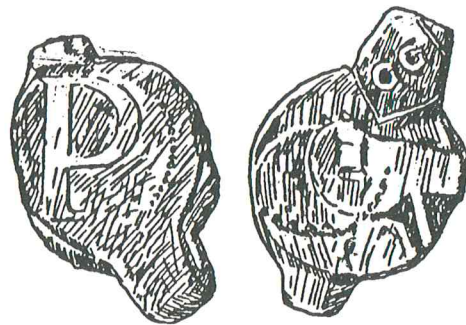
1 2 p a v. Londono miesto antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

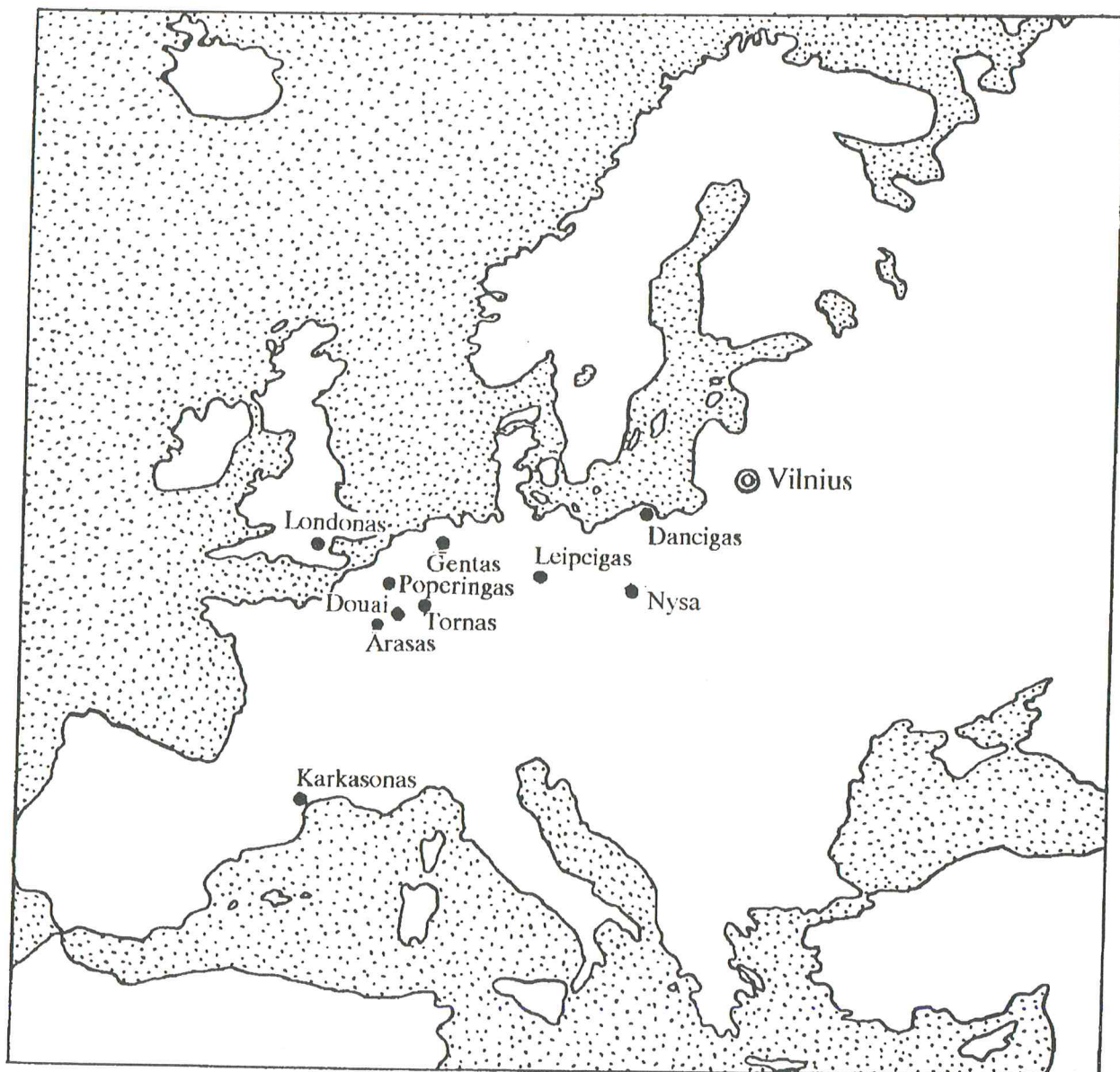
1 3 p a v. Anglijos vokiečių ar olandų pirklų antspaudai. Piešė Ilona Keršulytė.

buvo naudojamas Karkasono vyskupystėje. Neturime duomenų apie tai, kokius audeklus čia gamino amatininkai, žinomi tik tų audeklų antspaudai (Sabatier, p. 240–241, lent. 9–10. Nr. 171, 172).

Anglijos audeklai, kurie nuo XVI a. pradėjo dominuoti tarptautinėje tekstilės prekyboje, dažnai minimi LDK istoriniuose šaltiniuose ir būna įvardijami kaip *sukno angelskoje, lunskoje*, ar, kaip minėta, *sukno lunskoje nemeckoje*. Po šiais pavadinimais, ko gero, dažniausiai „slėpėsi“ visi audeklai, pagaminti Anglijoje, arba panašūs į juos. Vilniuje rasti keli antspaudai suteikia šiek tiek papildomos informacijos apie angliško audeklų importą. Apie Londono audeklus liudija VŽP rastas 15 mm antspaudas, kuriame vaizduojamas šv. Paulius – Londono miesto globėjas (pav. 12). Radinys datuojamas XVI a. Šiuo metu žinomi vos keli antspaudai su šiuo atvaizdu, tačiau lieka neaišku, koks Londono cechas jį naudojo. Kitas antspaudas iš VŽP rūmų patvirtina išsakytą mintį, kad audeklai galėjo būti įvardijami pagal prikabintus antspaudus. Viename VŽP rastame 31 mm antspaude vaizduojamas šios šalies herbas – keturių laukų skyde trys lelijos ir trys liūtai. Aplinkui herbą legendos liekanos: „TAN“ (pav. 13). Kitame tokio vaizdo 57 mm antspaude aplinkui herbą yra keliaraiščio ordino šūkis: HONI SOIT QVI MAL V PENSE (pav. 14). Šis radinys buvo padengtas geltonu metalu. Šitie antspaudai rasti daugelyje Vidurio ir Rytų Europos valstybių: Vengrijoje (Huszar, 1961, p. 187–194), Lenkijoje (Gdanska, 1998, p. 15), Rusijoje (Янин, 1953, p. 384), Ukrainoje (Климовский, 1995, p. 51) ir kitur. Jie priskiriami vokiečių arba olandų pirkliais, prekiausiems angliškais audeklais kitose šalyse. Manoma, kad kai kurie jų buvo kabinami ir prie baigtų drabužių (Egan, 1989, p. 50). Ko gero, LDK muitininkai audeklus su šiais antspaudais ir vadindavo *sukno lunskoje nemeckoje*, o tie audeklai papildomai galėjo būti ir su Londono amatininkų, ir audeklų tikrintojų antspaudais. Dar vienas angliškas antspaudas rastas VŽP, kuris greičiausiai buvo prikabintas prie nekokybiško –

1 4 p a v. Anglijos audeklų tikrintojų antspaudas. Piešė Ilona Keršulytė.

1 5 p a v. Vlniujė rastų antspaudų kilmė. Piešė Ilona Keršulytė.

nestandartinio audeklo. Tai 15 mm XVII a. antspaudas, kurio vienoje pusėje išpaustas „P“ raidės ženklas, kitoje – inicialai „S G“ (pav. 15). Tokius ar panašius antspaudus kabindavo audeklų tikrintojai.

Pateikti archeologiniai–sfragistiniai radiniai tik nežymia dalimi rodo to meto Vilniuje buvusių audeklų įvairovę, bei papildo duomenis apie jų importą. Istoriniuose šaltiniuose yra žinių apie Dancigo, Londono, angliškus, flandriškus, itališkus ir kitokius audeklus, tačiau žymiai mažiau yra žinių apie konkretaus miesto audeklus. Apie Douai, Leipcigo, Karkasono ir Nysos audeklus, ko gero, sužinome pirmą kartą. Muitinių knygosė ir kituose dokumentuose

sutinkamas terminas *sukno lunskoje nemeckoje* greičiausiai reiškė esant tik šio miesto gelumbę, bet ne rūšį, pagamintą vokiečių.

Čia išvardytų vietų ir kiti nepaminėti audeklai į Vilnių patekdavo vietinių ir užsienio pirklių dėka iš netolimų didesnių prekybos miestų – Dancigo, Gnezno, Kionigsbergo, Poznanės, Rygos, Torūnės, Klaipėdos ir galbūt Šventosios uosto, prie kurio buvo įsikūrusi anglų pirklių kontora. Dalis audeklų galėjo patekti ir tiesiogiai iš gamybos vietų. Vilniaus pirklių kontaktai XV–XVI a. koncentravosi daugiakampyje tarp Antverpeno, Revelio, Maskvos, Konstantinopolio, Prahos ir Niurnbergo (Кяупа, Кяупене, 1992, p. 104).

Vėliau prekybinės veiklos arealas turėjo būti dar platesnis.

Vilniuje, kaip ir kitose vietose, rasti švininiai antspaudai suteikia daugiau žinių ne tik apie audeklų prekybą, bet ir apie pačią audeklų gamybos ir prekybos kontrolės sistemą. Nysos miesto tekstilės amatininkų antspaudai iki šiol buvo nežinomi. Londono miesto audeklų antspaudų su šv. Pauliaus atvaizdu žinomi vos keli vienetai ir yra skirtingų variantų. Gaunama naujų žinių ir apie Leipcigo bei kitų miestų tekstilės amatininkų ženklus ir antspaudus.

Šių radinių dėka taip pat žinome, kad LDK, kaip ir visoje Europoje, bent jau XVI a. I pusėje, buvo naudojami tokie švininiai antspaudai (LDK priskiriamas

vienas švininis antspaudas, rastas Kionigsberge, saugomas Vytauto Didžiojo karo muziejuje Kaune).

Nauji archeologiniai radiniai atėityje suteiks naujų, papildomų duomenų ne tik apie audeklų ir gatavų drabužių prekybą, bet taip pat ir apie audeklų rūšis.

Šiuo metu turimi archeologiniai duomenys iš Vilniaus leidžia tik nežymiai prisidėti prie XVI–XVII a. audeklų prekybos Vilniuje nagrinėjimo.

Dėkojame Londono miesto muziejaus archeologui G. Egan už suteiktą informaciją ir pagalbą. Straipsnyje pateikti švininiai antspaudai saugomi Lietuvos nacionalinio muziejaus numizmatikos skyriuje.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

Egan G., Pritchard F., 1982 – Two leaden seal fragments from the Old Vicarage, Reigate // Surrey Archaeological collections. 1982. № 73, p. 175–177.

Egan G., 1989 – Leaden seals for textiles – some archaeological evidence relating to fabrics and trade // Costume. 1989. № 23, p. 39–53.

Gdańska, 1998 – Gdańska plomba // Przegląd numizmatyczny. 1998. Nr. 1, p. 15.

Huszar L., 1961 – Merchants seals of the 16 th. and 17 th. centuries // Folia archaeologica. 1961. Nr. 13, p. 187–194.

Ivinskis Z., 1934 – Lietuvos prekyba su prūsais. Kaunas, 1934.

Jurkštas V., 1977 – Vilniaus senamiesčio tūrinė-erdvinė kompozicija // Architektūros paminklai. Vilnius, 1977. T. 4, p. 36–60.

Kiaupienė J. 1997 – Vilniaus pirkliai XVII a. pirmaisiais dešimtmečiais // Mokslinės konferencijos „Vilniaus savivaldai 610 metų“ pranešimų tezės. Vilnius, 1997, p. 5–7.

Kvizikevičius L., 1998 – Švininiai audeklų antspaudai // Lietuvos archeologija. Vilnius, 1998. T. 15, p. 433–446.

Leimus I., 1998 – Laiškas L. Kvizikevičiui // L. Kvizikevičiaus asmeninis archyvas.

Nowa, 1996 – Nowa encyklopedia powszechna. Warszawa, 1996. T. 4.

Rackevičius G., 1998 – Žvalgomieji tyrinėjimai Vilniuje, Žemutinės pilies teritorijoje // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1996 ir 1997 metais. Vilnius, 1998, p. 307–311.

Sabatier A., 1912 – Sigillographie historique. Paris, 1912.

Vainilaitis V.į 1992 – Archeologiniai tyrimai Vilniuje, Augustijonų 3 // LIIR. F. 1. Nr. 1910.

Zarys, 1966 – Zarys historii wlokiemictwa na ziemiach polskich do konca XVIII wieku. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1966.

Археографический, 1867 – Археографический сборник относящийся к истории Северо-Западной Руси. Санкт Петербург, 1867. Т. 3.

Климовский В., 1997 – Находка английской печати XVI века в Киеве // Пятая всероссийская нумизматическая конференция. Тезисы докладов и сообщений. Москва, 1997, p. 50–52.

Копысский З., 1966 – Экономическое развитие городов Белоруссии в XVI – первой половине XVII в. Минск, 1966.

Кяупа З., Кяупене Ю., 1992 – Европейские контакты купцов Вильнюса в XV–XVI вв. // Цивилизация Северной Европы. Москва, 1992, p. 96–107.

Энциклопедический, 1895 – Энциклопедический словарь. Санкт Петербург, 1895. Т. 28.

Янин В., 1953 – Печати из Новгородских раскопок 1951 г. // Советская археология. Москва, 1953, Т. 18, p. 372–385.

SANTRUMPOS

LIIR – Lietuvos istorijos instituto rankraštnas

THE FINDS OF LEADEN SEALS IN VILNIUS – THE REFLECTION OF TRADE IN IMPORTED CLOTHS IN THE 16th–17th CENTURIES

Linās Kvizikevičius

Summary

Vilnius was one of the most important trading centres of the Grand Duchy of Lithuania (further – GDL), a large centre of internal and transit trade between the East and the West. But in Lithuanian historiography materials on trade in cloths are not abundant. It was partially predetermined by the lack of written and other sources. In 1655 the archives of the town were lost, also other documents related to trade in cloths in Vilnius were not abundant, so on investigation of problems related to the subject it is necessary to examine separate documents of that times and use other references.

Textile industry in GDL was poorly developed so imported cloths were ones of the most desirable commodities. On research of trade in cloths some custom-house registers of GDL covering the period from the end of the 16th – the beginning of the 17th c. were used. However, only in registers of the custom-houses of Brest and Grodno data on cloths imported to Vilnius were found; these data only fragmentally illustrated the trade in cloths. In various historical sources of that times many names and sorts of imported cloths are mentioned, such as the English cloth, the cloth from Flanders, the Lombardian cloth, the Glogav cloth, the Ypres cloth, the

Cologne cloth, the London cloth, the German cloth and so on.

Within Vilnius Old Town and the territory of the Lower Castle more than 50 leaden seals were found, and they present us an additional information on the import of cloths. In the article only a part of the found seals are presented. The closest to Vilnius centre of textile which cloths were reflected by a leaden seal was Danzig (Fig. 2). It is supposed that handicraftsmen hang such seal to a wide cloth. Silesian cloths are marked with two seals from Nissa town (Silesia) with the emblem of the town (a boal head on a shield) on one side of the seal and the name on the town – “NISSA” – on its other side (Fig. 3). Saxonian textile products are marked with two seals of towns (Fig. 4), products of Flanders and Netherlands are reflected with 7 seals (Fig. 5–10), France is represented by seals of Carcassonne bishop (Fig. 11). 3 leaden seals were attributed to England (Fig. 12–14). Some seals which are presented herein present a new information on import of textile in Vilnius in the 16th–17th c.

THE LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Sites in Vilnius where leaden seals were found (the Vilnius town map of the 17th century): 1–2 – the territory of the Castles; 3 – the bank of Vilnelė river; 4 – the territory of Boshop yurdzica; 5–6 – Savičiaus and Augustijonų streets; 7 – the territory of the Pranciškonų Abbey. According to: Jurkštas, 1977, p. 37, Fig. 1. The sites are marked by L. Kvizikevičius.

Fig. 2. The seal of Danzig textile handicraftsmen.

Fig. 3. The Nissa town (Silesia) seal.

Fig. 4. The Leipzig town seal.

Fig. 5. The Arras town seal.

Fig. 6. The Tournai town seal.

Fig. 7. The Gent town seal.

Fig. 8. The Gent, Ypres or Leiden town seal.

Fig. 9. The Poperinghe town seal.

Fig. 10. The Douay town seals.

Fig. 11. The Carcassonne bishop seals.

Fig. 12. The London city seal.

Fig. 13. The seal of German or Dutch merchants of England.

Fig. 14. The seal of cloth controllers of England.

Fig. 15. The origin of seals found in Vilnius.

НАЙДЕННЫЕ В ВИЛЬНЮСЕ СВИНЦОВЫЕ ПЕЧАТИ - ОТРАЖЕНИЕ ТОРГОВЛИ ИМПОРТНЫМИ ТКАНЯМИ В XVI-XVII вв.

Линас Квизикявичюс

Резюме

Вильнюс – один из крупнейших торговых центров Великого Княжества Литовского (далее в тексте – ВКЛ), крупный центр внутренней и транзитной торговли между Востоком и Западом. Однако в литовской историографии данных о торговле тканями в Вильнюсе немного. Отчасти это было обусловлено нехваткой письменных и прочих источников. В 1655 году погиб городской архив, мало сохранилось и других документов, касающихся торговли тканями в те времена, поэтому приходится опираться на отдельные разрозненные документы тех времен и пользоваться другими источниками.

Текстильная промышленность в ВКЛ была развита слабо, поэтому импортные ткани были одним из популярных товаров. При исследовании торговли тканями пришлось пользоваться некоторыми таможенными книгами ВКЛ, охватывающими период с конца XVI века до начала XVII века. Однако данные о тканях, поставляемых в Вильнюс, имеются только в таможенных книгах Бреста и Гродно; они лишь отрывочно иллюстрируют торговлю тканями. В различных исторических источниках тех времен встречается немало наименований и сортов импортных тканей: английское,

фландрийское, ломбардийское, глоговское, ипрское, кельнское, лондонское, немецкое сукно и пр.

В старом городе и на территории Нижнего замка Вильнюса было найдено более 50 свинцовых печатей, которые дают нам дополнительную информацию об импорте тканей. В статье представлена лишь часть найденных печатей. Наиболее близко от Вильнюса находящийся центр текстильного производства ткани которого отмечены свинцовой печатью, был в Данциге (рис. 2). Предполагается, что такую печать ремесленники подвешивали к широкому сукну. Силезские ткани отмечены двумя печатями из города Нисса (Силезия), с одной стороны которых изображен герб города в виде головы быка на щите, с другой – наименование города “Nissa” (рис. 3). Текстильные изделия из Саксонии обозначены двумя печатями городов (рис. 4), изделия Фландрии и Нидерландов отражены в 7 печатях (рис. 5–10); Франция представлена печатями текстильных изделий Каркасонского епископства (рис. 11). Три свинцовых печати отнесены к Англии (рис. 12–14). Некоторые приведенные здесь печати дают новую информацию об импорте текстиля в Вильнюс в XVI–XVII вв.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Местонахождения свинцовых печатей в Вильнюсе (на плане города XVII в.): 1–2 – территория княжеского замка; 3 – побережье реки Вильняли; 4 – Территория юрздики епископа; 5–6 – ул. Савичяус и Аугустиону; 7 – территория францисканского монастыря.

Рис. 2. Свинцовая печать сукнодельцов города Данцига.

Рис. 3. Свинцовые печати города Ниссы (Силезия).

Рис. 4. Свинцовые печати города Лейпцига.

Рис. 5. Свинцовая печать города Арраса.

Рис. 6. Свинцовая печать города Торно.

Рис. 7. Свинцовая печать города Гента.

Рис. 8. Свинцовая печать города Гента, Ипра или Лейдена.

Рис. 9. Свинцовая печать города Поперинга.

Рис. 10. Свинцовые печати города Доуай.

Рис. 11. Свинцовые печати епископства Каркасона.

Рис. 12. Свинцовая печать города Лондона.

Рис. 13. Свинцовые печати немецких торговцев Англии.

Рис. 14. Свинцовая печать английских контролеров за качеством сукна.

Рис. 15. Происхождение свинцовых печатей в Вильнюсе.